

Phd Ingvild Røsok

«The Reality of Love, a Critical and Constructive Analysis of Karl Rahner's Theology of Love»

Sammendrag

Kan kjærligheten sies å være *én virkelighet* – ett enhetlig fenomen? Paulus priser kjærligheten og sier at den vil bestå om alt annet skulle forgå. Likevel erfarer mange at kjærlighet tilsynelatende er årsak til sjalusi, egoisme og kontrollbehov. I vår sekulariserte kultur forbindes kjærlighet mer med romantiske følelser enn med etisk bevissthet og viljen til å gi noe av seg selv, mens man i teologien tradisjonelt har snakket om tre ulike former for kjærlighet: Agapé, Filia og Eros. Er kjærligheten så fragmentert, eller er meningen bak ordet gått fullstendig tapt? Dette spørsmålet er utgangspunktet og bakgrunnen for denne avhandlingen.

Karl Rahner forfekter en radikal enhet mellom det å elske Gud og å elske sin neste, og denne påstanden er et gjennomgående omdreiningspunkt gjennom avhandlingen. Min tese er at Rahner ved sin påstand om den enhetlige kjærligheten tar avstand fra den tradisjonelle tredelingen av kjærligheten. Min målsetting er å undersøke hvilke konsekvenser og hvilken aktualitet en slik forståelse kan ha for kristen spiritualitet i dag: Hva betyr det for menneskets relasjon til Gud at kjærligheten er *én*? Er det en naturlig konsekvens å tenke at både barmhjertighet, erotisk kjærlighet og vennskap er kilder som kan kanalisere og fordype relasjonen til Gud?

Avhandlingen er strukturert i tre deler. Først undersøkes Rahner's teologiske antropologi, som danner grunnlaget for hans forståelse av hva kjærlighet er. Mennesket kan bare bli et subjekt i møtet med et *du*. Dette skjer i og med persepsjon og abstraksjon, en bevegelse som hos Rahner forstås ontologisk. Enhver som forstår seg selv som et subjekt, har i persepsjonen vært hos og med den andre, for så å vende tilbake til seg selv og slik bli konstituert som et subjekt. I denne dynamiske bevegelsen skjer det en ontologisk forbindelse mellom jeg'et og du'et, og dette er selve grunnlaget for å forstå hva kjærlighet er. Det er Gud selv som intitierer denne bevegelsen, for mennesket kan ikke elske uten at Gud elsker først. Rahners teologiske antropologi er forankret i en grunnleggende overbevisning om at Gud kommuniserer seg selv til alle mennesker, noe som også knyttes til hans forståelse av nåden som uskapt. Alle som har erkjent seg selv som et subjekt, har samtidig anerkjent Gud's selv-kommunikasjon, og er dermed også satt i stand til å elske. En slik aksept skjer vanligvis på et ubevisst nivå, men kan senere artikuleres og utvikles gjennom gudsrelasjonen. På denne måten argumenterer Rahner for at det å elske sin neste og å elske Gud er en enhetlig, dynamisk prosess som angår absolutt alle mennesker. Dette fører også til at han lanserer det omdiskuterte begrepet «anonyme kristne».

Den ontologiske grunnforståelsen som belyses i del I, blir rammeverket for analysen av Rahner's tekster om kjærlighet i del II. Analysen struktureres ved hjelp av perspektivene det

kognitive, det affektive og det åndelige, og ved bruk av Andrew Tallon's «trefoldige bevissthetsteori». Jeg avdekker at Rahner's kjærlighetsforståelse domineres av en kognitiv tilnærming, selv om en fenomenologisk lesning bidrar til å spore underliggende, affektive perspektiv. Det affektive kommer tydeligst frem i de tekstene som har et fokus på det åndelige og på relasjonen til Gud. De mest kritiske funnene angår Rahner's omtale av vennskap og erotisk kjærlighet. Disse perspektivene blir enten neglisjert eller også i noen tekster omtalt i en nedlatende tone. Jeg reiser spørsmålet om en slik negativ omtale er forenlig med den grunnleggende forståelsen av kjærlighet slik den kommer til uttrykk i Rahner's teologiske antropologi, og jeg peker på et behov for å videreutvikle Rahner's tanker i en retning som gjør dem mer egnet for en helhetlig og inkarnert forståelse av kjærligheten.

I del III diskuteres disse funnene videre, i en kritisk dialog med nyere forskning. Med dette ønsker jeg å utvide horisonten for Rahners forståelse, og konstruktivt peke på nye måter å anvende det som er grunnleggende positivt ved hans antropologi. Dette gjøres blant annet ved å presentere Jean-Luc Marions fenomenologiske tilnærming til kjærlighet, utviklet i boken *The Erotic Phenomenon*. Et fellestrekk for Rahner og Marion, er en kenotisk forståelse av kjærligheten: kjærligheten er oppofrende og uttømmende, den gir av seg selv. Hos Rahner forstås dette først og fremst som barmhjertighet, eller som en overgivelse til Gud – det være seg bevisst eller ubevisst. Marion på sin side evner å knytte det kenotiske til både Eros og Agapé på en måte som ivaretar en forståelse av kjærligheten som én. Hans forståelse av det erotiske fenomenet tilfører perspektiv som jeg hevder kan sees som et komplementerende og positivt bidrag til Rahner's transcendentale tilnærming.

Avslutningsvis anvendes noen av de sentrale funnene til å drøfte to aktuelle temaer for spiritualiteten: *Lengsel/begjær* og *guddommeliggjøring*. Tematikken belyses særlig i konteksten av åndelig veiledning, og det reises konkrete spørsmål som utfordrer veiledere til i større grad å integrere teologisk refleksjon i sin praksis. Jeg konkluderer med at Rahner's forståelse av kjærligheten fortsatt har aktualitet, men at det kan være nødvendig å trekke mer radikale slutninger ut fra hans grunnforståelse. Hvis kjærligheten er én, og Gud er denne kjærlighetens kilde – da må både Gud og kjærligheten kunne erfares inkarnert, i vår konkrete, varierte og sanselige virkelighet.